

7-й Міжнародний конгрес турецької культури: «СТАМБУЛ У ТУРЕЦЬКІЙ І СВІТОВІЙ ІСТОРІЇ» 5–10.10.2009, Анкара – Культурний центр ім. К. Ататюрка

З 5-го по 10 жовтня 2009 р. у столиці Турецької Республіки відбувся черговий (сьомий) Міжнародний конгрес турецької культури (далі МКТК або Конгрес).

Конгрес був організований Культурним центром імені Кемаля Ататюрка (далі КЦА, рік заснування 1983) – провідною турецькою інституцією в галузі підтримки розвитку культури, мови та історії. Головою організаційного комітету був президент КЦА, професор доктор Осман ХОРАТА. Усі МКТК, практично з самого їхнього початку, здобули у науковому світі статус важливих наукових зборів і традиційно привертають до себе велику увагу серед як турецьких вчених, так і орієнталістів, тюркологів зі всього світу. Оскільки поняття «культура» взагалі і «турецька культура» зокрема мають надзвичайно широкий спектр, то організатори конгресів, з метою досягнення більшої ефективності свого заходу, звичайно звужують діапазон досліджень і на обговорення чергового конгресу виносять нову, досить спеціалізовану тему. Тематична спрямованість кожного конгресу дозволяє відібрати фахівців, сконцентрувати їхні зусилля і глибше висвітлити ту чи іншу проблему.

Тема останнього, 7-го МКТК була визначена таким чином: «Стамбул у турецькій і світовій історії». Одним з мотивів вибору такої теми було те, що Стамбул вибором на наступний 2010 рік статус європейської столиці культури. Метою Конгресу була спроба за допомогою міждисциплінарних методів показати вплив на розвиток світової цивілізації одного з найстаріших міст світу від римських (мається на увазі Східна Римська імперія) часів до Османської імперії, від Османської імперії до Турецької Республіки.

Для участі у Конгресі з більш ніж 600 претендентів були обрані 382 дослідники, з яких 102 представляли 36 країн світу, у тому числі Україну. Широко були представлені республіки колишнього Радянського Со-

юзу – Російська Федерація, Азербайджан, Грузія, сучасні середньоазіатські країни – Казахстан, Туркменістан, Узбекистан.

Урочисте відкриття Конгресу відбулося у Державному музеї образотворчого мистецтва. На відкритті планувалася присутність перших осіб Туреччини: прем'єра Реджепа Тайіпа Ердогана і президента Абдуллаха Гюля. Крім виступів високих посадовців, патріархом турецької історичної школи професором Халілом Інальджимом була прочитана оглядова лекція «Відбудова Стамбула Фатіхом».

Подальша робота Конгресу відбувалася у комплексі столичного Будинку освіти (Başkent Öğretmenevi-Beşevler). Доповіді читалися одночасно у шести залах, тобто 6 паралельними потоками доповідей. Кожний потік складався приблизно із 16 засідань, на кожному з яких представлялися 3–4 доповіді.

Організатори Конгресу ухвалили принципове рішення надати можливість виступити з доповіддю кожному учаснику. Виходячи з «норми» 15–16 доповідей у день при регламенті 20 хвилин на окрему доповідь, загальної кількості наданих доповідей (351), робочого календаря з чотирьох робочих днів, мінімізована потреба в залах складала вказані 6 залів. Окрім урочистих засідань при відкритті і закритті Конгресу, інших пленарних або тематичних засідань не проводили. Робочими мовами були турецька й англійська. Дві зали, у тому числі великий конференц-зал, були забезпечені синхронним перекладом, який здійснювали дві команди синхронних перекладачів по три-чотири людини на кожен зал. На конгресі було багато філологів, тюркологів, і спостерігались випадки, коли усі вони надавали мовну підтримку своїм колегам, які не володіли ані турецькою, ані англійською мовою. Це створювало особливий дружній клімат Конгресу. Викликає велику повагу високий рівень кваліфікації доповідачів:

серед них дві третини склали професори та доктори наук. Ще однією особливістю Конгресу було те, що дрібність подачі інформації зумовила явище великої кількості голів засідань (по два на кожне засідання). За час проведення МКТК-7 головами засідань перебувала майже половина учасників Конгресу.

Нам особисто вдалося скористатися пунктуальністю учасників Конгресу і прослухати дуже цікаві доповіді з археології Стамбула кінця XV – першої половини XVI ст. (докт. Хюлли Тезджан та її співавтори); про ранні османські кюлі у складі не тільки Стамбула, а й інших міст, або кюлі без стін (докт. Гьонюл Джантай; докт. Айгюн Юльген), які читалися у різних залах.

Дуже цікавою була доповідь проф. Ферити Акпинари, проф. Зейнепа Бальканаля про тканини с рослинним орнаментом виробництва XVI–XVIII століть, а також докт. Селіні Іпек про дослідження парадних костюмів і тканин із колекцій стамбульських палаців.

Значний інтерес викликали доповіді з ісламських палеоастрономії (проф. Ісмаїл Парлатіл), палеосоціології (проф. Саїм Сакаойлу). Одними з найпомітніших були засідання, навіть серії засідань, на тему відображення Стамбула у національних літературах. Природно, що російська література з її корінням у Давньому Києві, яка, крім суто російської, складається також і з татарської, і з північноосетинської, і з караєво-черкеської і т.п. часток, що також широко були представлені на Конгресі, привернула до себе певну увагу.

Відмітною рисою МКТК-7 був високий рівень надання інформаційних послуг за сучасними технологіями. Зокрема, був широко доступний Інтернет. В лобі-поверсі, в багатьох секціях функціонували традиційні інтернет-майданчик, Wi-Fi. Просторий, зручний, затишний, із красивим інтер'єром і з великою кількістю зонованих майданчиків, функціонально пристосований до спілкування (навіть з макробібліотекою, ксероксом вільного доступу), лобі-поверх був завжди повним і став дуже важливим доповненням до програми Конгресу.

Абсолютно новим явищем конференцій стала конгрес-газета (КГ). Кожен день МКТК-7 закінчувався глибокої ночі, о першій – пів на другу наступного дня, коли під

двері готельного номеру просувався свіжий випуск КГ. За ідеєю КГ нагадувала «блискавки», «бойові листки», «прожектори перебування», що колись, за часів СРСР, набули у нас поширення в різноманітних колективах. КГ представляла собою гламурне видання з численними інтерв'ю учасників Конгресу, багатою фотогалереєю, програмою дня.

Турецька сторона розробила широку, насичену культурну (соціальну – мовою організаторів) програму. Зокрема, відбулися виставка «Плани і карти Стамбула» з Державного музею образотворчого мистецтва; відеоінсталяція і міні-дует-спектакль «Стамбул: місто міст» із зіркою Йлдіз Кентер; вражаючий концерт «Подорож» класичної турецької музики; класична п'єса «Младий Осман» у головному оперному театрі столиці, що була ексклюзивно представлена для учасників Конгресу; екскурсія по Анкарі. Крім того, для учасників Конгресу дали урочистий обід у розташованій на березі мальовничого озера розкішній резиденції губернатора округу Анкара.

Одним із загальних висновків Конгресу стала думка, що успішне проведення цього заходу є доказом існування в Турецькій Республіці тісного позитивного взаємозв'язку між державою, культурою та наукою. Складається враження, що зараз на давній землі Анатолії, на узбережжі трьох морів, держава існує для культури, а не навпаки, як у багатьох сусідніх країнах. Упродовж останніх двох десятиріч Туреччина не пошкодувала коштів на підтримку освіти, науки і культури і взаєм одержала самодостатній, впевнений у собі численний шар, навіть клас, науковців високої кваліфікації, який гідно позиціонує цю євразійську державу на світовій арені. Нашій країні є що перейняти у свого південного сусіда, зокрема – ставлення держави до культури, освіти і науки. Хоча турецький досвід підтримки культури є окремою розмовою, вже зараз зрозуміло, що українським політикам, посадовцям слід позбавитися від застарілих стереотипів і замінити жорстку дилему вибору вектора розвитку України («ЄС або СНД») на м'яку «трилему»: «ЄС і/або СНД і/або Схід». Саме Схід виводить світ із глобальної фінансово-економічної кризи, а 7-й Міжнародний конгрес турецької культури став яскравим підтвердженням цього явища. З багатьох точок зору, особливо з культурної, недоцільно для

України «морозити» відносини із сусідами з півночі, сходу і півдня.

За відгуками багатьох учасників, які працювали на попередніх конгресах, МКТК-7 став найуспішнішим. Він підняв планку проведення таких заходів на суттєво вищий рівень.

Слід зауважити, що праця із візантієзнавства на Конгресі було представлено мало. Очевидно, цей факт пояснюється традиційною тюркологічною спрямованістю Конгресу. Хоча можна вважати, що завдяки цьому Конгресу розрив між тюркологією (яку частіше за все розуміють як комплекс гуманітарних дисциплін, що вивчають головним чином мову, літературу, фольклор, культуру і в меншій мірі – історію тюркомовних народів) і саме історією, до складу якої входить, наприклад, візантієзнавство, можна вважати вже частково подоланим. Здається, що у результаті колективної роботи учасників Конгресу народжена нова міждисциплінарна наукова сфера, яку умовно

(за аналогією з візантієзнавством і в доповнення історії Османської імперії) можна назвати «стамбулознавством».

Поки ще «стамбулознавство» перебуває на етапі латентного періоду розвитку, коли обсяг накопиченої інформації і рівень її узагальнення тільки наближаються до критичних величин. При цьому більш-менш повноцінне розуміння появи нової гілки історичної науки може з'явитися лише після повної публікації праць Конгресу та їхнього узагальнення. З огляду на попередній досвід це буде не менш ніж 5 товстих томів.

Наприкінці скористаюсь можливістю ще раз висловити щирі вдячність організаторам і учасникам 7-го Міжнародного конгресу турецької культури за гостинність, чудову можливість плідно поспілкуватися з фахівцями та одержати масу нової інформації.

*М.П. Тимченко,
ТОВ «Центр кримських досліджень»,
м. Бахчисарай, АРК*